

አለቃ ገብረሐና የመጀመሪያው የእንጦጦ ራጉኤል የአቋቋም መምህር

አለቃ ገብረሐና በጉንደር ክፍለ ሀገር፣ በደብረ ታቦር፣ አውራጃ፣ ከጣና ሐይቅ በስተምሥራቅ በምትገኝ በፎገራ ወረዳ፣ ልዩ ስሟ የናባጋ ጊዮርጊስ በምትባል ቦታ ከአባታቸው ከአቶ ደስታ ተገኘና ከእናታቸው ከወ/ሮ መልካሜ ይልማ በ1814 ዓ.ም በጎዳር ወር ተወለዱ።

ዕድሜያቸው ለትምህርት እንደደረሰም በአቅራቢያቸው በሚገኘው የናባጋ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን ትምህርት ቤት ገብተው ፊደል ክፍጠናና ዳቂት ከደገሙ በኋላ በዚህም ቤት ጥቂት ጊዜ ቆይተው ጉጃም ክፍለ ሀገር በመሄድ የቅኔ ትምህርታቸውን አጠናቀቁ። ከቅኔ ቤት እንደተመረቁ ጉንደር ተመልሰው በመምህራቸው መምህር ወልደ አብ ወልደ ማርያም አማካኝነት ሙሉ ጽዋተ ዜማንና ከመምህራቸው ከባህታዊ ገብረ አምላክ አቋቋምን ተማሩ። አለቃ ገብረሐና ከመምህር አካለወልደ ጋር አብረው የተማሩ ሲሆን መምህራቸው ወልደ አብ ወልደ ማርያም "ገብረሐና ይህን ቀል ድህን ተው፣ አንተ ትልቅ ሰው ነህ፣ ብዙ ተምረህል" እያሉ ደጋግመው ቢመክሯቸው አልሰማ ስላሏቸው አንተ በቀልድህ ተጠራ" እንዳሏቸው መምህር አካለወልደን ግን በጸም በጸሎትም የታወቁ ስለ ነ በኋ "ሰምህ በየቤተክርስቲያኑ ስጠራ ይኖራል" ብለው እንደመረቁቸውና አሁንም በ የቤተክርስቲያኑ ስማቸው ስመጠራት ላይ እንዳለ ካህናቱ ይናገራሉ።

አለቃ ገብረሐና በአጠቃላይ ድጋን ቅኔን የመጸሐፍት ትርጓሜን ማለትም አራቱን ጉባኤ መጽሐፈ መነኮሳት፣ መጽሐፈ ሊቃውንት፣ መጽሐፈ ብሉያትና መጽሐፈ ሐዲሳ ትን ተማሩ። በመምህርቻቸው ትምህርት ብቻም ሳይወስኑ አቋቋምን፣ ዝማሜን፣ ጸናጽል አጣጣልንና እንዲሁም ሌላውን በራሳቸው ጥረት ራሳቸውን እያስተማሩ ተወዳዳሪ የሌላቸው ሊቅ ሆኑ።

ቀደም ባለው ዘመን የነ ገሥታቱ ካልሆነ የምሁራንና የታዋቂ ሰዎች ታሪክ መጻፍ ያልተለመደ ነበርና ስለ አለቃ ገብረሐና ማንነትም ሳይጻፍ ቀርቶ

መላ ታሪካቸውን ማወቅ አልተቻለም።

ብላቱ ጌታ ጎሩይ ወ/ሥላሴ የህይወት ታሪክ በሚለው መጽሐፋቸው የጥንት ምሁራንን ታሪክ መጻፍ ያልተለመደ መሆኑን አስመልክተው እንዲህ ይላሉ።

"በዚህ ዘመን ውስጥ በኢትዮጵያ ቤተ መንግሥትና ከቤተ ክህነት ወገን እንደጊዜው ብዙ ዕውቀት የነበራቸውና ለመንግሥታቸው ብዙ ሥራ የሰሩ እጅግ ሰዎች ሳይኖሩ አይቀሩም ነ በር። ነገር ግን እንደዚህ ዘመን ነ ጎሩን ሁሉ እየጸፉ ማስቀመጥ አልተለመደም ነበርና ስማቸው በታሪክ ተጽፎ ያገኘቸው ጥቂቶች ናቸው። አንድ አንድም ወራካቸው ቃል ለቃል ሲነጋገሩት እስከ እኛ ዘመን የደረሰላቸው አሉ።"

ሆኖም ከሌላ ታሪኮች መካከል የአለቃን ምሁርነት አስመልክተው ቅንጭብጫቢ ታሪኮቻቸው በአንዳንድ መጻሕፍት አልፎ አልፎ ተወስተው እናገኛለን። "በመጽሐፈ ትዝታ ዘአለቃ ለማ" አለቃ ለማ ሲናገሩ።

"አለቃ ገብረሐና የምያ መጨረሻ አይደሉም ወይ? የሐዲስ መምህር ናቸው። ፍትሐ ነገስት በሳቸው ልክ የሚያውቅ የለም። ይኸ ቁጥሩን፣ መረሐፅውን፣ አቡሻከሩን ሁሉ የሚያውቅ ባለሙያ ነው።

አለቃ ገብረሐና መቸም ኃይለ ቃላቸውና ስደባቸው የታወቀ ነው። የነገር ሁሉ ምንጭ መቸም ለዚህ ለዝማሜ እሚባለው ለመቋሚያ እገሌ ይመስለዋል አይባሉም። ገብረሐና ፊት የሚዘም የለም።"

ይላሉ ። አለቃ ገብረሐና ሰፊ ያለ አመለካከት ነበራቸውና ሰዎች እንደ ነገር አበላሽተው ሲሰሩ ካዩም ከመተቸት ወደ ኋላ አይሉም። አለቃ ያዩትን፣ የሰሙትንና የተሰማቸውን ከመናገር ስለማይቆጠቡ ተሳዳቢ ነበሩ የሚሏቸው አልጠፉም። ብላታ ጎሩይ ወልደ ሥላሴ "የሐይወት ታሪክ" በሚለው መፅሐፋቸው የአለቃ ገብረሐናን ሊቅ ነት በማለት መልክት እንደሚከተለው ጠቅሰውታል።

"አለቃ ገብረሐና እጅግ የተማሩ የጉንደር ሊቅ ነበሩ። በዚህ ላይ ደግሞ ኃይለ ቃልና ጨዋታ ያውቁ ነበር። በእርግጥም አለቃ

በምሳሌያዊ፣ በሰምና ወርቅ አነጋገር ችሎታቸው እንዲሁም በብልሃትና በቀልድ አዋቂነታቸው የታወቁ ነበሩ። ለዚህም "Leven Donald" wax and Gold" በሚለው መጽሐፋቸው የሚከተለውን እንመልከት. Alaqa Gabra Hanna Become most famous, however, for quick and biting wit. So prolific and beloved were his witticisms"

አለቃ ገብረሐና የአቋቋምን የቅኔና የመጽሐፍት ትርጓሜ መምህርም ነበሩ። ጉባኤ ዘርግተውም አስተምረዋል።

የተክሌ አቋቋም

ዛሬ በየገዳማቱና በየአድባራቱ ቤተክርስቲያናት በሙሉ የተክሌ አቋቋም በመባል የሚታወቀው የዝማሜ ትምህርት ማን ፈጠረው? እንዴትስ ተፈጠረ? የሚሉትን ጥያቄዎች በናንሣ የተክሌ አቋቋም ተብሎ የሚጠራው የመጀመሪያ ፈጣሪ አለቃ ገብረሐና ሆነው እናገኛቸዋለን። አፈጣጠራቸውም አካባቢያቸው በሸምቦቆ የተከበበ ስለ ነበር ሸምቦቆው በጎሩስ አማካኝነት እየተረዳ ሲወዘወዝ ተማርከው በዝማሜ ጊዜ የሰው ልጅም በዚህ አምሳል መወዘዝ አለበት በማለት ነበር።

አለቃ ገብረሐና ስልቱን በመጠበቅ በሚገባ ራሳቸውን ካስተማሩ በኋላ በጉንደር ለሚገኙት ካህናትና ተማሪዎቻቸው ማስተማር ጀመሩ። ሆኖም ጉንደሮች ሲያገለግሉ ሸማቸውን ታጥቀው ስለነበር በሚያዘመቡት ጊዜ በተመስጦ ወዲያና ወዲህ ሲሉ ሸማቸውን እያስጣለ ቢያስቸግራቸው የጉንደር ሊቃውንት ስብሰባ አድርገው "ይህ ሸማ እያስጣለ የሚያስቸግር ስለሆነ እያስፈልገንም፣ ተማሪዎችም መማር የለባቸውም" ተባብለው ተማከሩ። መምህር ገብረሐናም ጽምዕ-አጥ ሆነው ብቻቸውን ቀሩ። መምህር ገብረሐና በፈጠሩት ምትክ አጭር ዝማሜ እንዲዘሙ ተስማምተው በቤተክርስቲያን ውስጥ በአጭሩ ዝማሜ ሲጠቀሙ መምህር ገብረሐና ግን ራሳቸው በፈጠሩት የዝማሜ ስልት ቀጠለበት። በዚህም የጉንደር ካህናት በጣም ተናደው ከብዙ ጊዜ ክስ በኋላ እንኳን በቤተክርስቲያን በውጪው ቢሆን ሲጠቀሙበት ከታዩ እንደሚቀጠቡት የመጨረሻ ማስጠንቀቂያ ተሰጣቸው።

መምህር ገብረሐና የፈጠሩት አዲስ የውዝዋዜ ስልት በካህናቱ ተቀባይነት እንዳጣ ሲያውቁ ጥሩነሽ ገብረሐና የምትባል ትንሽ ልጃቸውን ከሩቅ ሰው ሲመጣ ጠብቃ እንድትነ

ገራቸው አድርገው ልጃቸውን ተክሌን ማንም ሳያይ ቤት ዘግተው አስተማርዋቸው። በድርቡሽ ዘረፋ ጊዜ ተክሌ ሸሽተው ለንጉስ ሚካኤል ሰፈረሰች ሳር አጫጅኑት ተቀጥረው መከራውን ሲያሳልፉት ከቆዩ በኋላ አንድ ቀን ንጉስ ሚካኤል ተንታ ሚካኤል ሲያስቀድሱ፣ ተክሌ ወኔአቸው ተቀስቅሶ እጣን ሞገር ላይ አባታቸው ያስተማሩዋቸውን ረጅም ዝምሜ ሲዘመ ንጉስ ሚካኤል ተገርመው "የፈረሰችቸውን ግር አጫጅ እንደረረስ ያገለግል ጀመር እይደለም እንዴ?" ብለው በመደ ሰት ከዚያ ጊዜ ጀምሮ ቤተ እግዚአብሔር እንዲያገለግሉ አደረጉ። የደብረ ታቦሩ ራስ ጉግሳ ወሌም ከንጉስ ሚካኤል ጋር ቤተዘመዳዎች ነበሩና ይህን ሰምተው ተክሌን እንዲሰጥዋቸው ለመንገድ ገባው። ወስደውም ደብረታቦር እየሱስ ቤተክርስቲያን ሾመው አስቀመጥዋቸው።

አለቃ ተክሌ በቤተክርስቲያን ሲዘመ እምባቸው እየወረደ ነበርና "ይኸስ መልአክ እግዚአብሔር እንጂ ሰው አይደለም" እስከመባል ድርሰው ነበር። ራስ ጉግሳም መንፈሳዊ በመሆናቸው አለቃ ተክሌ ሲዘመ ከመዘምራት መካከል ገብተው ዝምሜውን ጸናጽል አያያዙን በጥም እየተ መለከቱ ፈጣሪያቸውን ያመሰግኑ ነ በር። ለአለቃ ተክሌም የወርቅ መቋሚያና ጸናጽል ገዝተው ሸለሟቸው።

አለቃ ተክሌ ደብረ ታቦር እየሱስ ላይ ጉባኤ ዘርግተው አቋቋም መርገድና ድፋት ሲያስተምሩ የሌሎች ደቀመዛ ምሮቶች ግይቀሩ እየተሳቡ መጥተው የሚያስተምሩበትን ቦታ አጥለቀሉት። በዚህ ሁኔታ በአለቃ ገብረሐና ተፈጥሮ የነበረው አዲስ የውዝዋዜ ስልት በጉንደር ካህናት ተቀባይነት ባለማግኘቱ ብቻ ልጃቸው አለቃ ተክሌ ደብረ ታቦር በግልጽ አስተምረው ወደ ሌላ እንዲዛመዱ አደረጉ።

ይህን የአቋቋም ገምገማና ጸናጽል እውቀት ልጃቸው አጉልተው በያስተምሩም እንዲስፋፋ መሠረቱን የጣሱና ውዝዋዜውን ከዝምሜው አሠራርና አያያዝ እንዲሁም ከዜማው ጋር አዋህደው የፈጠሩት ሊቅ አባትየው አለቃ ገብረሐና ናቸው።

በ1840 ዓ.ም መግቢያ ላይ አለቃ ገብረሐና ጉንደር ውስጥ ሊቀ ካህንነት ተሾመው ለሰባት ዓ መታት ሲያስተዳድሩ ከቆዩ በኋላ ፍትሐ ነገስት አዋቂ በመሆናቸው በዳንነት ተሾመው ተቀመጡ። በዚህም ጊዜ ፍርድ አዋቂ ነበሩና ማንኛውም ነገር ተናግረው የማሳ መን ችሎታ ነበራቸው። ነገር በማሳ ችሎታቸው የሚወዳደራቸው ጠፋ። ከፍተኛ ስብከቶችንም አለቃ እንዲያካሄዱ ይመረጡና ይለመኑ ነ በር።

አለቃ ትምህርታቸውና ዕውቀታቸው ከማንም በላይ እንጂ በታች አልነበረም። በዘመናቸው ተረትና ምሳሌ አፍላቂ፣ ቀልድና ንግግር አዋቂ በመሆን እንደበታቸው የሰላው እጅግ የተማሩ ሊቅ በመሆናቸው ጭምር ነው። አለቃ ምንም እንኳን ተወዳዳሪ የማይገኝላቸው ሊቅ ቢሆኑም በአብዛኛው የኢትዮጵያ ሕዝብ ዘንድ በስፋት የሚታወቁት በትምህርታቸውና በሊቅነታቸው ሳይሆን በቀልድኛነታቸው ሆኖ ቀርቷል። በሌላ በኩል ራሳቸውም ቢሆኑ ባላቸው እውቀት በመጠቀም እውቀታቸውንና ትምህርታቸውን ለተከታዩ ትውልድ ለማስተላለፍ ያ ሰፈሩት ነገር አልነበረም።

አለቃ ገብረሐና በራስ አሊ (ትንሹ) ዘመን መንግሥት በቤተ መንግሥት ውስጥ አጫዋች ነበሩ። አጼ ቴዎድሮስ አማቶቻቸውን ድል አድርገው አልጋውን ከወረሱ በኋላ እንደ በፊቱ ለመቀለድና ለመጫወት አልተመቻቸውም። አጼ ቴዎድሮስ አለቃን በመያቸው ቢወዳቸውና ቢያከብሩ ሯቸውም ቀልድና ፈዝ ስለማይወዱ "ፍታነገስቱንም ጸፍ፣ ፍርድም ሰጥ፣ ገንዘብም ያውልህ፣ ግን ቀልድህን ተወኝ" እያሉ ይመክሯቸው ነበር። በነበራቸው ክብርም መሠረት ከምኒ ሊክና ከአቴኔ ምንትዋብ ቀጥለው ግብር ላይ ተቀማጭ አለቃ ገብረሐና ነበሩ። ከዳግማዊ ምኒሊክ ጋር በመጀመሪያ የተዋወቁትና የተለማመዱት በዚህ ቤተ መንግሥት ነበሩ። እቴጌ ምንትዋብ ከሞቱ በኋላ የአጼ ቴዎ ድርስም ጠባይ እየተለወጠ በመምጣቱ፣ አለቃም ቀልድን አልተው በማለታቸው አለመጣጣሙ እየከረረ ሄደ።

አጼ ቴዎድሮስ በቀልድ ምክንያት ከአለቃ ጋር መጣጣም ስላልቻሉ ከፊታቸው እንዲርቁላቸው ከፍርድ ሰጭነታቸው አስነስተው ትግራይ ጨለቆት የሥላሴ አስተዳዳሪ አድርገው ላኩዋቸው። በኋላም ካህናቱ በአጼ ቴዎድሮስ ላይ እንዲነሱ ካሴሩት ዋናው አለቃ ገብረሐና ነበሩና አጼ ቴዎድሮስ ለአለቃን እንዲታሰሩ ስለአዘዙ አለቃ ሸሽተው በአንድ ገዳም ውስጥ ተሸሽገው አባ ተብለው ይኖሩ ነበር።

አጼ ቴዎድሮስ ከአለቃ ጋር መጣጣም ስላልቻሉ ከፊታቸው እንዲርቁላቸው ከፍርድ ሰጭነታቸው አስነስተው ትግራይ ጨለቆት የሥላሴ አስተዳዳሪ አድርገው ላኩዋቸው። በኋላም ካህናቱ በአጼ ቴዎድሮስ ላይ እንዲነሱ ካሴሩት ዋናው አለቃ

ገብረሐና ነበሩና አጼ ቴዎድሮስ እንዲታሰሩ ስለአዘዙ አለቃ ሸሽተው በአንድ ገዳም ውስጥ ተሸሽገው አባ ተብለው ይኖሩ ነበር።

አባ ገብረሐና ከተሸሽጉበት ገዳም የወጡት አጼ ቴዎድሮስ ከሞቱ በኋላ ነ በር። ከዛም እንደወጡ በመጀመሪያ የሚካኤል ደብር በኋላም የአቡነ ሐራ ገዳም አስተዳዳሪ ሆኑ። አቡነ ሐራ በጣም የተከበረ ገዳም ነበር። በዚህ አቡነ ሐራ ድንግል ከሚገኘው ገዳም ሲያስተዳድሩ የአገሩ ህዝብ በችግር ላይ ስለ ነበር ለቤተክርስቲያኑ ከገባው የሰለት ገንዘብ አንድ ሺህ ብር እንስተው ለካህናቱም ለባላገሩም አከፋፈሉ። በዚህም ምክንያት የሰለቱን ገንዘብ "ለራሳቸው በልተው ለሌላው አብልተዋል" ተብለው አዲስ አበባ አረንጉስ ነሲቡ መስቀሉ ዘንድ ክስ ተመሰረተባቸውና ወደ አዲስ አበባ ተጠርተው መጡ። ቀርበውም ቢጠየቁ "በከፋ ቀን ህዝቡ ስለተቸገረ ለህዝብ አከፋፍኖለሁ" ብለው የእምነት ቃላቸውን ሰጡ። አረንጉስ ነ ሲቡም "በላሁት ትላለህ? ክፈለ" ቢሏቸው "እንደ ምጥፍ ዕቃ በነሲብ አልሸጥ ከየት አመጣለሁ" አለዋቸው። አረንጉስ ነሲቡም ጋሽ የሚባለውን ሰው የማንገላታት ልምድ ያለውን አሸከራቸውን ጠርተው "ጋሽ ዝም ትሰጥለህ?" አሉት። ሊቀ መኳንን አባተ ባደለው አጠገባቸው ነበሩና " ምንም እኔ ባላውቃቸው ጃንሆይ የኝ ህን ሰውዬ ክብር ሲናገሩ ሰምቻለሁ በኋላ ትጣላላችሁ። "ሰላልዋቸው ከማስገፋቱ ተቆጥበው" የጉንደሩ ቀልደኛ ይኼ ነው? ብሉይና ሐዲስ የሚተረጉሙት?" ቢሉ አለቃ እንግዲያው አልዩ አምባ ነው? አለዋቸው። (አልዩ አምባ የአረ ንጉስ ነሲቡ አገር ሲሆን ምንም ዓይነ ት ትምህርት የማይታይበት የባርያ መሸጫ ነበርና መሳደላቸው ነበር።

አረንጉስ ነሲቡ ወራሳቸውን በመቀየር ታዲያ ምን ይሻላል ምን ትላለህ ቢሏቸው "ይግብኝ ለጃንሆይ አላለሁ" አልዋቸው።

ዳግማዊ ምኒሊክ ዘንድ ቀርበው አረ ንጉስ ነሲቡ "እኚህ ቄሶች የቤተክርስቲያኑን ገንዘብ በልቶብናል በማለት ከሰው እሱም መብላቱን አምናክል። ክፈልም ብለው በከፋ ቀን ለህዝቡ አካፍለሁ ብሎ መልስ ስጥቷል" በማለት አስረዱ። ዳግማዊ ምኒሊክም "ቁርንጮ አፍ አንተ የምትለው እሳቸውን ነው?" በማለት አረንጉስ ነሲቡን ተቆጥተው "ይታ አለቃ ገብረሐና እርሶስ የፍታነ ገሥቱን ፍርድ አዋቂ አልነበሩም? እርሶ ያስረዱና "ቢሏቸው አባ ገብረሐናም" ፍታነገስቱማ

ጃንሆይ ከገባው ብጻት ሲሰውን ለካህናት፣ ሲሰውን ለሠራያን ይገባል ይላል። ስለዚህም እኔ ክፉ ቀን ስለሆነ ለሀገቡ አካፍየዋለሁ። አቡነ ሐራ አባታቸውን አይጠሩት፣ ልጃቸውን አይድሩበት፣ ገንዘቡ ተቀምጦ ምን ይሆናል? ብዬ ነው። ብቻ ጃንሆይ ከነሲቡ ምላጭ ያድን ም" አለባቸው። ዳግማዊ ምኒልክም በፍርዳቸው ተደስተው፣ ራጉኤል አካባቢ ቤት አስርተውላቸው አቋቋምና መርገድ እያስተማሩ እንዲቀመጡ ለምነዋቸው። አባ ገብረሐና አምስት ዓመት አዲስ አበባ እያስተማሩ ከኖሩ በኋላ ወደ ጉንደር ከተማ ተመለሱ።

ዳግማዊ ምኒልክ እንኳን አለቃ ገብረሐና በጊዜው የነበሩትን ምሁራንና ሊቃውንትን ይወዱ ነበርና አለቃ ገብረሐና ሥራቸውንና አገራቸውን ለቀው ሸዋ እንደገቡ በዳግማዊ ምኒልክና በባለቤታቸው ተወዳጅነት አትርፈው የራጉኤል ቤተክርስቲያን አስተዳዳሪ ሆነው ለኦ ሮአቸው ሆነ ለጤዋታቸው ምቹ ጊዜ ተፈጥሮላቸው ከመኳንንቱ ሳያንሱ በቤተ መንግሥቱ እንደ ከፍተኛ ባለ ማዕረግ ሆነው ናሉ።

አለቃ ገብረሐና የዳግማዊ ምኒ ሊክ አማካሪ ነበሩ። ዳግማዊ ምኒልክ አለቃን ሳያማክሩ ምንም ነገር አይ ሰሩም ነበር። በተለይም አለቃ ዳግማዊ ምኒልክን ቅዳሜ ቅዳሜ ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያንና ሥርዓተ ቤተ መንግሥትን ያስተምሯቸው ነ ሰር። በቤተ መንግሥትም በሚደረገው ግብዣ መኳንንቱን ሁሉ ቀልድ በተሞላበት ሀብር ንግግራቸው ሁሉንም በማሸነፍ ስለሚረቱ በ የጊዜው ይሸለሙ ነበር። በብልሃታቸውም ሆነ በንግግራቸው የ ማ በል ጣ ቸ ወ ቀ ር ቶ የሚስተካከላቸው በመጥፋቱ ንጉሱም፣ ንግሲቲቱም፣ መኳንንቱም፣ ሌሎችም ይደነቁ፣ ይገረጡ ነበር።

አንድ ቀን ንጉሱና መኳንንቱ ተማክረው ለሚቀጥለው የግብዣ ቀን አንድ አንድ እንቁላል ይዘው እንዲመጡና አለቃ እንዳይሰሙ በሚሰጠር እንዲያዝ አደረጉ። በግብዣው ቀን ሁሉም ይዘው መጥተው "ዛሬ ደግሞ ምን ይናገሩ ይሆን? ዛሬስ ይረታሉ፣ መቀጣታቸው አይቀርም በማለት እርስ በርሳቸው ሲንሸካሸኩ አጋፋሪው እንደተባለው "በዛሬው ቀን አሁኑን አንድ አንድ እንቁላል ካልወለዳችሁ ይፈረድ ባችኋል።" በማለት ጮክ ብሎ ተናገረ። በዚህ ጊዜ ሁሉም አውጥተው አስረከቡ። አጋፋሪው የሁሉንም ተቀብሎ የሁሉም ዓይን

ወዳረረበት በመሆር "ያምጡ እንጂ አለቃ እርሱ ብቻ እኮ የት የቀሩ" ቢሏቸው እጅሬ በርኖሳቸውን መታ መታ በማድረግ "ከኩሉ፣ ይህን ሁሉ እንቁላል ያስጣልኩት አውራው እኔ ነኝ" አሉና የሁሉንም አፍ አስይዘው ረተው ሄዱ ይባላል።

አለቃ ገብረሐና ዳግማዊ ምኒልክ ሆኑ አቴጌ ጣይቱ ይወድቀቸው እንደነበር ባይካድም እቴጌ አንድ ጊዜ በጣም ተቀይመዋቸው ነበር። ይህም የሆነበት ምክንያት ምንም እንኳን የአለቃ ሥራና ንግግር በሌላ ላይ ሲሆን ቢያስደስታቸውም አለቃ ግን እቴጌንም ባለመማራቸውና እቴጌም ብዙም ቀልድ የማይወዱ ስለነበሩ ከአለቃ ጋር ስላልተሰማሙ ምኒልክ ሳይወዱ ወደ አገራቸው ጉንደር እንዲመለሱ አደረጉ።

አለቃ ገብረሐና ጉንደር ሄደው ትንሽ ከቆዩ በኋላ ልጃቸው ተክሌን "አዲስ አበባ ሄደህ አባቴ አለቃ ገብረሐና ሞተዋል ብለህ ነገርና ለተሰካር ማውጫ የሚሆን ገንዘብ አምጣልኝ ብለው ላኩት እሱም ወደ አዲስ አበባ መጥቶ አባቴ አለቃ ገብረሐና ሞቱ "ብሎ ለዳግማዊ ምኒልክ እያለቀሰ ነገራቸው። ዳግማዊ ምኒልክም በጣም በማዘንና በመጸጸት "ገብረሐና ሞተ! በል ለተገዛኝ ማውጫ ስጠው "ብለው ብዙ ገንዘብ አዘዙለት። ከሌሎች መኳንንት በተጨማሪ ተዋጥቶ ከሸኚ ጋር ለልጁ ተሰጠውና ጉንደር ገባ።

አለቃ በዚያ ገንዘብ የሚያስፈልጋቸውን ነገር እየዘዙ ከተጠቅሙበት በኋላ ገንዘቡ ሊያልቅ ሲል የጠጠረ በቅሏቸውን ገዝተው በቀጥታ ወደ አዲስ አበባ መጥተው ወዲያ ወዲህ ሳይሉ ወደ ቤተ መንግሥት ገቡ። ጊቢ እንደደረ ሱ ሊገባ ወልደ ገብርኤልን አግኝ ተው ከተሳሳሙ በኋላ አለቃ " እኛኮ ሞቱ ተብሎ ተነግሮን ነበር" አለባቸው። አለቃም እባክህ ምን እሞታለሁ ይልቅ ለጃንሆይ ግባና ንገርልኝ አሏቸው "አያምኑኝም" ቢሉባቸው አለቃም "ብቻ አንተ ገብረሐና መጥተዋል ብለህ ንገርልኝ ጃንሆይ አይተው ገብረሐና አይደለም ብለው ይመልሱኝ" አሏቸው። ሊጋባ ወልደ ገብርኤል እንደ ተባሉት ገብተው ሲናግሩ"ወለፍላፋ ከሞተ ስንት ጊዜው!" ቢሉ ምኒልክ ይሙት መጥተዋል" አሉ። ኸረ አንተ ድርቅ በል ሂድ እስቲ አረጋግጥ" ብለው

በጊዜው ግምጃ ቤት የነበሩትን በጅርገድ ይብሳን ልከው ካረጋገጡ በኋላ እንዲገቡ ተፈቅዶላቸው ከንጉስ ጋር ተገናኙ።

ዳግማዊ ምኒልክ ተደስተውና ተገርመው "ገብረሐና ሞተህ አልነ በረም እንዴ? ያንተ ነገር፣ ከየት መጣህ?" አለባቸው። አለቃም "አዎ ጃንሆይ ሞቼ ነበር። ነገር ግን እዚያ ምኒልክ የለ፣ ጣይቱ የለች፣ መኳንንቱ የለ፣ ጠጅ የለ፣ ጮማ የለ ባይ ሰማይ ብቻ ሲሆንብኝ ጊዜ ለበረኛው ግብ ገንዘብ ሰጥቼ ጠፍቼ መጣሁ" አለባቸው። ደግማዊ ምን ሊክም አለቃ ሞተው የተነሱላቸው ያህል ቆጥረው በጣም ተደስተው ከእቴጌ አስታርቀዋቸው እንደገና አብረው መኖር ጀመሩ።

በእንደዚህ ያለ ሁኔታ አብረው እ የኖሩ ጥቂት ዓመታት ካሳለፉ በኋላ በ1897 ዓ.ም ወደ ጉንደር ተመል ሰው ናባጋ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን ገብተው ተቀመጡ። እዚያም "እግዚአብሔርን ላመስግንበትና ልቀ ድስበት በተሰጠኝ አንደበቴ ዋዛ ፈዛዛ ስናገርበት ኖረአለሁ።" በማለት አንደበታቸውን ከመናገር ከልክለው፣ የሚወዱትን አረቄና ጠጅ ትተው፣ ከጥሩ ምግብ ተቆጥበው፣ ሌሊት መሬት ላይ እየተኙ እምባ በማፍ ሰበ፣ ቀን ቀን ከብት እየጠበቁ ከእን ሰሳት ጋር በመዋል አንድ ዓመት ን ሰሐ ገብተው ትህርምት ይዘው ካሳ ሰሩ በኋላ ሲጊዜው ምታቸው አርባ ቀን እንደቀራቸው ሴት ልጃቸውን ወ/ሮ በፍታ ገብረሐናን አስጠርተው ስጋዬን የሰላ፣ ደሜን የጠጣ የዘላለም ህይወት ያገኛል የሚለውን ስለ ማ ው ቅ ሥ ጋ ወ ደ ሙ ን እንዲያቀምሱኝ፣ ለቀሳውስቱ ንገሪልኝ" ብለው በጽሑፍ በመንገር ስጋወደሙን ተቀብለው የካቲት 24 ቀን 1898 ዓ.ም በተወለዱ በ84 ዓ መት ከሰላት ወር እድሜያቸው ከዚህ ዓለም በሞት ተለዩ። ስርዓተ ቀብራቸውም በዚህ በናባጋ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን ተፈጸመ። አለቃ ገብረሐና ምንም እንኳን እድ ሜአቸውን በሙሉ በቀልድ ቢያሳ ልፉም በጣም በበሰለ የአማርኛ ቋንቋ ችሉታቸው የአማርኛ ቃላት በማበልጸግና በማዳበር ረገድ የማይናቅ አስተዋጽኦ ያደረጉ ናቸው። ጉንደርንም እስከ አሁን ድ ረስ የአቋቋምና የትርጉም ትምህርት ቤት በመሆን የታወቀች እንድትሆን የረዱ አንጋፋ ሊቅ ነበሩ።

